

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Izabela Kurtyka-Marcak, Irena Kropsz-Wydra

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

WYKORZYSTANIE FUNDUSZY UNII EUROPEJSKIEJ W RAMACH DZIAŁANIA 311. „RÓŻNICOWANIE W KIERUNKU DZIAŁALNOŚCI NIEROLNICZEJ” NA DOLNYM ŚLĄSKU

*THE USE OF EUROPEAN UNION FUNDS UNDER THE MEASURE 311.
„DIVERSIFICATION INTO NON-AGRICULTURAL ACTIVITIES”
IN THE LOWER SILESIA*

Słowa kluczowe: fundusze europejskie, działalność nierolnicza, Dolny Śląsk

Key words: European funds, non-agricultural activities, Dolny Śląsk

Abstrakt. Celem opracowania była ocena wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego w ramach PROW 2007-2013. Dokonano analizy wdrażania płatności w zakresie działania 311. „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” w poszczególnych powiatach Dolnego Śląska z uwzględnieniem kierunków przeznaczenia wykorzystanego dofinansowania. Wykorzystanie kwot wsparcia było zróżnicowane w zależności od warunków lokalnych i stanu rolnictwa. Ponad połowę płatności trafiło do I regionu funkcjonalnego intensywnego rolnictwa. Największymi beneficjentami okazali się mieszkańcy powiatów wrocławskiego i legnickiego. Przeciętnie na jednego beneficjenta największa kwota przypadła rolnikom z powiatu górowskiego. Środki pozyskane w ramach działania 311. przeznaczono głównie na usługi w gospodarstwach rolnych i w leśnictwie oraz na usługi dla ludności, w tym na zakup maszyn, urządzeń i narzędzi.

Wstęp

Od końca XX wieku rolnictwo będące tradycyjną i dominującą gałęzią gospodarki na obszarach wiejskich przeżywa głęboki kryzys, wynikający z trudności adaptowania się do warunków gospodarki rynkowej. Trudności wynikają dodatkowo z ich zacofania ekonomicznego, prymitywnego wyposażenia w urządzenia infrastrukturalne oraz z przewagi liczebnej małych gospodarstw rolnych produkujących w oparciu o nieefektywne i nisko opłacalne technologie [Duczkowska-Małysz 1998]. Problemy obszarów wiejskich związane są również ze strukturalnymi trudnościami rolnictwa, z których najważniejsze to: rozdrobnienie agrarne, niska specjalizacja gospodarstw rolnych, tradycyjne i nisko zmechanizowane techniki produkcji oraz jawne i ukryte bezrobocie [Sikora 2012].

Prawa wolnego rynku i wolnej konkurencji sprawiły, że regiony, które utrzymywały się wyłącznie z rolnictwa, które miało znaczący udział w zakresie zatrudnienia, szczególnie mocno zaczęły odczuwać problemy rozwojowe związane z nieefektywnym wykorzystaniem zasobów, głównie zasobów ziemi i siły roboczej. Skutkiem tego są: rosnące bezrobocie, niskie dochody ludności, pogłębiające się nierówności społeczne oraz rosnące zagrożenie marginalizacją dużej części obszarów wiejskich [Woźniak 2008].

Obecnie można zaobserwować [Musiał 2007] dezagraryzację wsi na gruncie ekonomicznym i społecznym, która jest związana z długookresowym procesem zmniejszania znaczenia ekonomicznego rolnictwa. W tym aspekcie istotna staje się wielofunkcyjność obszarów wiejskich oraz dywersyfikacja źródeł dochodu gospodarstw rolnych. [Woźniak 2008]. Proces ten polega na umiejętnym wkomponowywaniu w wiejską przestrzeń coraz większej ilości nowych przedsięwzięć pozarolniczych poza gospodarstwami rolniczymi, z wykorzystaniem wszystkich zasobów gospodarstwa i obszaru, aby odejść od monofunkcyjnego rozwoju wsi [Roszkowska-Mądra 2009, *Podstawy strategii...* 2003]. Do podstawowych czynników sprzyjających dywersyfikacji działal-

ności rolniczej należy nie tylko możliwość wzrostu dochodów, ale również lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów oraz umożliwienie pozostawiania podejmującym działalność gospodarczą w miejscu ich zamieszkania i pracy [Łobos-Kotowska, Stańko 2015].

W UE-27 w 2007 roku, obok prowadzenia produkcji rolniczej ponad 1361 tys. gospodarstw prowadziło także działalność inną niż rolniczą, związaną z gospodarstwem rolnym. Stanowiło to około 10% wszystkich gospodarstw. W Polsce tylko 4,8% gospodarstw rolnych podejmowało działalność dodatkową, w 2007 roku było ich ponad 115 tys. Optymistycznym faktem jest obserwowany wzrost tej liczby o ponad 60% w stosunku do roku 2003 [Krakowiak-Bal 2009]. Na Dolnym Śląsku odsetek gospodarstw z działalnością pozarolniczą jest jeszcze mniejszy – 3,1%.

Akcesja Polski do UE miała znaczący wpływ na sytuację społeczno-ekonomiczną ludności zamieszkującej obszary wiejskie. Sięgnięcie po instrumenty finansowego wsparcia rolnictwa i obszarów w ramach wspólnej polityki rolnej (WPR) i funduszy strukturalnych pozytywnie wpłynęła nie tylko na kondycję ekonomiczną krajowej gospodarki żywnościowej, ale również na jakość życia na obszarach wiejskich. Jednocześnie następował proces coraz mniejszego uzależnienia od sektora rolnego [Dorożyński 2012, Czykier-Wierzba 2006, Kutkowska 2009].

Wsparcie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich było jednym z kierunków działań WPR UE w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013). W ramach 4 osi priorytetowych PROW 2007-2013 realizuje 23 działania. Wszystkie te działania są finansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz współfinansowane z krajowego budżetu. Jednym z nich jest działanie 311. „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, przeznaczone na wsparcie podejmowania lub rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich. Według stanu z 30.05.2015 roku, na to działanie do gospodarstw oraz na obszary wiejskie w Polsce skierowano kwotę dofinansowania w wysokości ponad 1308,5 mln zł, w tym na Dolnym Śląsku zrealizowano płatności na kwotę 38,6 mln zł, co stanowiło 3% w skali kraju. Największym beneficjentem środków na działanie 311. były województwa wielkopolskie (22,0%) i mazowieckie (15,5%).

Material i metodyka badań

Celem opracowania była ocena wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego w ramach PROW 2007-2013. Dokonano analizy wdrażania płatności w zakresie działania 311. w poszczególnych powiatach Dolnego Śląska z uwzględnieniem kierunków przeznaczenia wykorzystanego dofinansowania. Zastosowano metodę dokumentacyjną, polegającą – jak podaje Stachak [1997] – „[...] na wykorzystaniu w badaniach naukowych informacji faktualnych, zgromadzonych wcześniej dla celów praktyki gospodarczej i utwalonych w odpowiednich dokumentach”. W badaniach wykorzystano dokumenty pochodzące z instytucji wdrażającej działania PROW, a mianowicie Oddziału Terenowego ARiMR we Wrocławiu (stan na 16.05.2014.) oraz dane liczbowe ze strony internetowej [<http://www.arimr.gov.pl>] i GUS. Zastosowano metodę analizy porównawczej uwzględniającej rozkład przestrzenny wdrażania działania 311. w poszczególnych powiatach Dolnego Śląska.

Wyniki badań

Dolny Śląsk charakteryzuje się dużym przestrzennym zróżnicowaniem warunków do produkcji rolniczej. Występują tu obszary o sprzyjającym rolnictwu klimacie i dobrych glebach (środkowa i północna część regionu), jak również rejony o niekorzystnych warunkach dla tej działalności (na południu – tereny górskie i podgórskie) [Kutkowska 2009, za *Strategia rozwoju...* 2001]. Na Dolnym Śląsku funkcjonuje 59,5 tys. gospodarstw rolnych (w tym 59,1 tys. indywidualnych), z czego 58,4 tys. (98,1%) to gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha (stan na 2013 rok [<http://wroclaw.stat.gov.pl/dane-o-wojewodztwie/wojewodztwo-1655/rolnictwo-lesnictwo-srodowisko-1694>]).

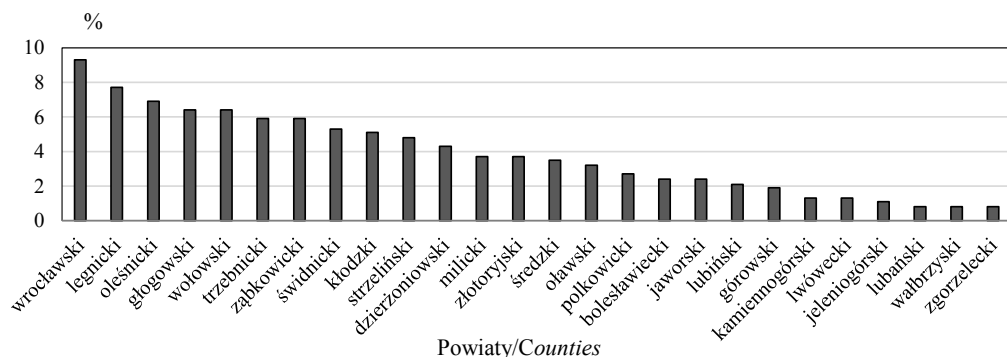
Zarówno w województwie, jak i w Polsce obserwuje się systematyczny spadek liczby gospodarstw rolnych przy jednoczesnym wzroście ich przeciętnego obszaru, a co za tym idzie – wzrost liczby gospodarstw rolnych w większych grupach obszarowych.

Struktura obszarowa gospodarstw jest niekorzystna. Spośród ogółu gospodarstw rolnych ponad połowa (51,0%) to gospodarstwa do 5 ha UR, które użytkowały łącznie 7,8% wszystkich UR utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej. Co piąte gospodarstwo ma powierzchnię od 5 do 10 ha. Natomiast gospodarstwa rolne należące do grupy obszarowej 50 ha i więcej UR stanowiły 5,3% ogółu, a użytkowały ponad połowę (53,2%) ogółu UR w dobrej kulturze rolnej. W 2013 roku spośród ogółu gospodarstw rolnych 57,7 tys. (96,9%) prowadziło wyłącznie działalność rolniczą, a 1,9 tys. (3,1%) zarówno rolniczą i pozarolniczą. Według stanu z 2013 roku działalność pozarolniczą podejmowały głównie małe obszarowo gospodarstwa, co wiązało się z faktem, iż produkcja rolnicza na tak małą skalę nie była w stanie zapewnić odpowiedniego poziomu dochodów rolnikowi i jego rodzinie. Największy odsetek gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego z przeważającym dochodem z działalności pozarolniczej odnotowano w grupie obszarowej 1-5 ha UR (67,6%), następnie w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha UR (18,3%). Biorąc pod uwagę kierunek produkcji rolniczej, województwo dolnośląskie należało do województw o najwyższym udziale gospodarstw zajmujących się produkcją roślinną – 2. lokata w kraju (62,0%) [*Charakterystyka gospodarstw...* 2014].

W latach 2004-2006 do gospodarstw oraz na obszary wiejskie Dolnego Śląska skierowano kwotę dofinansowania w ramach PROW w wysokości 321,4 mln zł, co stanowiło ponad 2% w skali kraju [Kutkowska 2009]. W ramach działania 311. do 31.05.2015 roku zawarto 478 umów w ramach wszystkich naborów (lata 2008-2011) i zrealizowano płatności na kwotę 38,642 mln zł [http://www.arimr.gov.pl, 2015]. Pomoc była udzielana w formie refundacji części poniesionych kosztów kwalifikowanych operacji. Maksymalny poziom wynosił 50% kosztów kwalifikowanych, a maksymalna wysokość dofinansowania udzielonego jednemu beneficjentowi w gospodarstwie rolnym w okresie 2007-2014 nie może przekroczyć 100 tys. zł.

Według danych na 16.05.2014 rok na działanie 311. przekazano płatność 376 beneficjentom. Z programu tego w największym stopniu korzystali rolnicy z powiatu wrocławskiego (35 osób), legnickiego (29) i oleśnickiego (26). Najmniejsza skuteczność i aktywność była w powiecie zgorzeleckim, gdzie tylko 3 beneficjentów uzyskało płatność (rys. 1). Wśród aplikujących o środki przewagę stanowili mężczyźni (77%). Osoby w wieku od 40 do 49 lat stanowiły najliczniejszą populację (33%), w dalszej kolejności byli rolnicy w grupie wiekowej od 30-39 lat (30%) i od 50-60 lat (30%). Najmłodszy beneficjenci (20-29 lat) stanowili 6% populacji.

Rolnicy gospodarujący na obszarach o niekorzystnych warunkach (ONW) stanowili 30% analizowanej populacji. Dla tych terenów było to istotne wsparcie gdyż, jak twierdziła Roszkowska-Mądra [2009, za Ilbery i in., 2004, Meert i in. 2005, Dinis 2006] obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania w rolnictwie, są przykładem terenów wiejskich o słabej dywersyfikacji

Rysunek 1. Udział beneficjentów w poszczególnych powiatach Dolnego Śląska (=100%)

Figure 1. Share of beneficiaries in various districts of Lower Silesia (= 100%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Oddziału Terenowego ARiMR we Wrocławiu

Source: own calculations based on data from the Regional Branch of ARMA Wrocław

działań gospodarczych, które charakteryzuje wyraźny niedostatek działalności gospodarczej w ramach funkcji pozarolniczych.

W tabeli 1 przedstawiono ranking powiatów województwa dolnośląskiego według wielkości przyznanej kwoty pomocy. W powiecie wrocławskim łącznie przyznano płatności w wysokości ponad 3,2 mln zł, co stanowiło 9,7% całej kwoty przyznanej na działanie 311. na Dolnym Śląsku. Niewiele mniej otrzymali rolnicy w powiecie legnickim – 2,7 mln zł (8,2%). Na kolejnych pozycjach w rankingu były powiaty: oleśnicki – 2,1 mln zł (6,6%), ząbkowicki i głogowski po około 2, mln zł (po 6,2%). Proporcjonalnie do zaakceptowanych wniosków powiaty: zgorzelecki z kwotą 279,1 tys. zł i wałbrzyski – 259,1 tys. zł zajęły 2. ostatnie miejsca w rankingu. Jeden beneficjent otrzymał na działanie 311. na Dolnym Śląsku średnio 87,8 tys. zł. Przeciętna kwota płatności na jednego beneficjenta wahała się w granicach od 68,91 do 99,38 tys. zł. Największe średnie dofinansowanie uzyskał rolnik z powiatu górskiego i jeleniogórskiego, a ranking ten kończyły powiaty kłodzki i lwówecki z najniższymi kwotami wsparcia.

Tabela 1. Wykorzystanie wsparcia finansowego i poniesione koszty kwalifikowane na działanie 311. w ramach PROW 2007-2014 w poszczególnych powiatach Dolnego Śląska (stan z dnia 16.05.2014.)

Table 1. Use of financial support and incurred eligible costs for the action 311. "Diversification into non-agricultural activities" RDP 2007-2014 in particular districts of Lower Silesia (as of 16.05.2014.)

Lp./ No.	Powiat/County	Przyznana kwota pomocy/ The aid amount			Koszty kwalifikowane/ The eligible costs		
		ogółem [tys. zł]/total [thous. PLN]	%	na 1 beneficjenta [tys. zł]/ on 1 beneficiary [thous. PLN]	ogółem [tys. zł]/total [thous. PLN]	%	na 1 beneficjenta [tys. zł]/ on 1 beneficiary [thous. PLN]
1.	Wrocławski	3 203,8	9,7	91,5	7 559,7	9,9	216,0
2.	Legnicki	2 717,7	8,2	93,7	5 902,7	7,7	203,5
3.	Oleśnicki	2 186,7	6,6	84,1	4 899,0	6,4	188,4
4.	Ząbkowicki	2 055,5	6,2	93,4	4 927,4	6,4	224,0
5.	Głogowski	2 042,0	6,2	85,1	4 940,7	6,5	205,9
6.	Trzebnicki	1 887,8	5,7	85,8	4 362,9	5,7	198,3
7.	Wołowski	1 874,9	5,7	78,1	4 285,5	5,6	178,6
8.	Świdnicki	1 802,1	5,5	90,1	4 264,8	5,6	213,2
9.	Strzeliński	1 770,5	5,4	98,4	4 493,0	5,9	249,6
10.	Dzierżoniowski	1 554,6	4,7	97,2	3 533,4	4,6	220,8
11.	Kłodzki	1 402,8	4,2	73,8	3 102,8	4,1	163,3
12.	Złotoryjski	1 285,9	3,9	91,8	2 924,0	3,8	208,9
13.	Milicki	1 091,3	3,3	78,0	2 542,5	3,3	181,6
14.	Oławski	1 033,6	3,1	86,1	2 283,1	3,0	190,3
15.	Średzki	1 007,2	3	77,5	2 488,6	3,3	191,4
16.	Polkowicki	862,2	2,6	86,2	2 070,8	2,7	207,1
17.	Jaworski	813,3	2,5	90,4	1 715,2	2,2	190,6
18.	Bolesławiecki	801,7	2,4	89,1	1 977,1	2,6	219,7
19.	Lubiński	783,7	2,4	98,0	1 796,2	2,3	224,5
20.	Górski	695,7	2,1	99,4	1 487,8	1,9	212,5
21.	Kamiennogórski	402,9	1,2	80,6	895,9	1,2	179,2
22.	Jeleniogórski	396,7	1,2	99,2	947,7	1,2	236,9
23.	Lwówecki	344,5	1	68,9	717,0	0,9	143,4
24.	Lubański	292,4	0,9	97,5	578,0	0,8	192,7
25.	Zgorzelecki	279,1	0,8	93,0	594,4	0,8	198,1
26.	Wałbrzyski	259,1	0,8	86,4	559,0	0,7	186,3
	Razem/Total	32 847,7	100	87,8	75 849,1	100,0	202,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Oddziału Terenowego ARiMR we Wrocławiu
Source: own calculations based on data from the Regional Branch of ARMA Wrocław

Analizie poddano również wysokość kosztów kwalifikowanych na realizację inwestycji. W województwie dolnośląskim do maja 2014 roku inwestycje w ramach działania 311. w pochłonęły ponad 75,8 mln zł. Najwyższy poziom kosztów kwalifikowanych, analogicznie do wnioskowanej kwoty płatności, osiągnął powiat wrocławski – 7,55 mln zł (9,9% wszystkich kosztów na Dolnym Śląsku). Na 2. miejscu był powiat legnicki (5,9 mln zł), a na trzecim głogowski (4,9 mln zł.). Najmniej kosztowne przedsięwzięcia realizowano w powiecie wałbrzyskim (0,5 mln zł – 0,7%). Przeciętnie na jednego beneficjenta najwyższe koszty ponieśli rolnicy z powiatu strzelińskiego (249,61 tys. zł) oraz jeleniogórskiego (236,93 tys. zł). Średnio najmniej na 1 beneficjenta zainwestowano w działalności w powiecie lwóweckim (143,4 tys. zł). Przeciętnie w województwie dolnośląskim jeden rolnik wykazał koszty kwalifikowane na poziomie 202,81 tys. zł.

Analizując rozkład środków wspierających działalność nierolniczą w poszczególnych regionach funkcjonalnych¹ zauważa się dominację regionu I – intensywnego rolnictwa, na terenie którego wykorzystano połowę kwoty dofinansowania (tab. 1). Jest to region największy obszarowo i o największej liczbie gospodarstw rolnych i powierzchni gruntów rolnych w województwie. Ponad 19% dofinansowania skierowano do regionu IV – rolniczo-przemysłowego, charakteryzującego się dobrymi warunkami klimatyczno-glebowymi dla rozwoju rolnictwa, a około 17% do regionu II – rolniczo-rekreacyjnego. Najmniejszy udział w wykorzystaniu środków uzyskał region V obejmujący powiaty zachodniej części województwa dolnośląskiego.

Działanie 311. kierowane było do rolników (przedsiębiorców) lub jego domowników mieszkających na wsi (lub w miejscowościach do 5 tys. mieszkańców), którzy byli nieprzerwanie ubezpieczeni w pełnym zakresie na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników przez okres co najmniej ostatnich 12 miesięcy poprzedzających miesiąc złożenia wniosku o przyznanie pomocy. Program miał na celu wspieranie zarówno rozwoju i modernizacji gospodarstw wiejskich, jak i rozwijanie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Uzyskane płatności w analizowanej populacji refundowały inwestycje głównie w kategorii „Usługi dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa”. Liczba podjętych działalności w tym zakresie stanowiła około 77% wszystkich działalności nierolniczych, na które mogła być przyznana pomoc. Wynikało to prawdopodobnie z dużego

Tabela 2. Wykorzystanie działania . według regionów funkcjonalnych obszarów wiejskich
Table 2. Use action 311. by functional regions of rural areas

Regiony/Regions	Liczba powiatów/ <i>The number of counties</i>	Struktura rozdysponowania środków/ <i>The structure of distribution of resources [%]</i>
I – intensywnego rolnictwa/ <i>intensive farming</i>	10	50,9
II – rolniczo-rekreacyjny/ <i>agriculture and recreation</i>	4	16,9
III – przemysłowo-rekreacyjno-turystyczny/ <i>industrial, recreational and tourist</i>	4	7,5
IV – rolniczo-przemysłowy/ <i>agricultural and industrial</i>	4	19,5
V – rolniczo-przemysłowo-rekreacyjny/ <i>agro-industrial and recreation</i>	4	5,2
Dolny Śląsk	26	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Oddziału Terenowego ARiMR we Wrocławiu
Source: own calculations based on data from the Regional Branch of ARMA Wrocław

¹ W 2000 roku opracowano na zlecenie Zarządu Województwa Dolnośląskiego przy współpracy Biura Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego *Strategię rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego*. W ramach tej strategii dokonano regionalizacji województwa, wydzielając 5 regionów różniących się między sobą poziomem i warunkami rozwoju społeczno-gospodarczego oraz pełnionymi przez obszary wiejskie funkcjami. Obszary wiejskie Dolnego Śląska podzielono na 5 regionów funkcjonalnych: I – intensywnego rolnictwa, II – rolniczo-rekreacyjny, III – przemysłowo-rekreacyjno-turystyczny, IV – rolniczo-przemysłowy, V – rolniczo-przemysłowo-rekreacyjny [*Strategia rozwoju...* 2001].

Tabela 3. Finansowane działalności nierolniczej w zakresie których przyznano pomoc rolnikom na Dolnym Śląsku w ramach działania 311. PROW 2007-2014 (stan z dnia 16.05.2014.)

Table 3. Funded non-agricultural activities in respect of which the aid is granted to farmers in Lower Silesia within the action 311. RDP 2007-2014 (as of 16.05.2014)

Lp. No.	Wyszczególnienie/Specification	Liczba działalności/ Number of activities	Udział beneficjentów podejmujących daną działalność/The share of beneficiaries undertaking a certain activity [%]
1	Usługi dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa/ Services for agricultural or forestry	286	76,5
2	Usługi dla ludności/Services for the population	118	31,6
3	Roboty i usługi budowlane lub instalacyjne/Works and services or construction or installation	40	10,7
4	Usługi komunalne/Housing services	13	3,5
5	Sprzedaż detaliczna/Retail sales	7	1,9
6	Sprzedaż hurtowa/Wholesale	6	1,6
7	Rzemiosło lub rękodziełnictwo/Crafts or handicrafts Crafts or handicrafts	6	1,6
8	Usługi turystyczne oraz związane ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem/Tourism services, and related to sports, recreation and leisure	5	1,3
9	Wytwarzanie produktów energetycznych z biomasy/ Production of energy products from biomass	5	1,3
10	Usługi transportowe/Transport services	4	1,1
11	Przetwórstwo produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych/Processing of agricultural products and edible forest products	1	0,3
12	Rachunkowość, doradztwo lub usługi informatyczne/Accounting, consulting or IT services	0	0,0
13	Magazynowanie i przechowywanie towarów/ Warehousing and storage	0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Oddziału Terenowego ARiMR we Wrocławiu
Source: own calculations based on data from the Regional Branch of ARMA Wrocław

zapotrzebowania na tego typu działalności, biorąc jednocześnie pod uwagę, że najwięcej środków skierowano do rolników gospodarujących w warunkach sprzyjających do produkcji rolnej (I region funkcyjny). Rolnicy mogli uzyskać dofinansowanie na więcej niż jedną działalność. Niektórzy beneficjenci skorzystali z tej możliwości (tab. 3). Ponad 30% analizowanych przedsiębiorców podjęło bądź rozwijało działalność w zakresie usług dla ludności, natomiast na roboty i usługi budowlane lub instalacyjne refundację uzyskał co dziesiąty respondent. Dane z ARiMR wskazują, że w Polsce największy odsetek środków finansowych na działanie 311. beneficjenci uzyskali na usługi w gospodarstwach rolnych i leśnictwie [Kowalewska, Prokopiuk 2012]. Najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się: usługi transportowe (4 beneficjentów) i przetwórstwo produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych (1 beneficjent). Żaden z respondentów nie uzyskał płatności na działalność w zakresie magazynowania i przechowywanie towarów oraz rachunkowość, doradztwo lub usługi informatyczne. Analizowani rolnicy inwestowali głównie w zakup maszyn, narzędzi i urządzeń (86% populacji), 40 beneficjentów w ramach działalności wspomagającej produkcję roślinną kupiło ciągnik, pięciu kombajn, a dziesięciu samochód osobowy lub dostawczy.

Podsumowanie

Przystąpienie Polski do UE miało znaczący wpływ na sytuację społeczno-ekonomiczną ludności zamieszkującej obszary wiejskie. Uzyskanie szerokiego wsparcia w ramach WPR i funduszy strukturalnych pozytywnie wpłynęła na jakość życia na obszarach wiejskich. Głównym narzędziem wsparcia obszarów wiejskich w ramach budżetu UE na lata 2007-2013 był PROW zarządzany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Program ten był największym programem pomocowym inwestującym w obszary wiejskie, finansowanym w ramach II filara WPR. Wśród krajów UE Polska dysponuje największą alokacją z EFRROW (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich), tj. 13,4 mld euro na realizację działań objętych PROW 2007-2013 [*Sprawozdanie z działalności...* 2015]. Program ten obejmował m.in. działania przeznaczone na wsparcie podejmowania lub rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w ramach działania 311. W województwie dolnośląskim do 16 maja 2014 roku na to działanie przeznaczono środki finansowe w wysokości 33,05 mln zł, co stanowiło 2,9% w skali kraju. Udział środków na działanie 311. w ogólnej wartości płatności w ramach PROW 2007-2013 skierowanej na Dolny Śląsk stanowił zaledwie 1,5% (stan na 12.02.2010) [Kutkowska 2010].

Analiza wykazała duże różnice w aktywności i skuteczności w pozyskiwaniu środków z funduszy unijnych (od 35 rolników w powiecie wrocławskim do 2 w powiatach zgorzeleckim, wałbrzyskim i lubańskim). Jedna trzecia środków trafiła do rolników gospodarujących na obszarach o niekorzystnych warunkach. Jest to szczególnie istotne, gdyż rozwój działalności pozarolniczej może być czynnikiem w znaczącym stopniu redukującym istniejące utrudnienia i poprawiającym efektywność gospodarowania. Wykorzystanie kwot wsparcia było zróżnicowane w zależności od warunków lokalnych i stanu rolnictwa. Powiat wrocławski był na pierwszym miejscu pod względem liczby beneficjentów, przyznanej kwoty płatności (3,2 mln zł) i wysokości kosztów kwalifikowanych (7,6 mln zł). Najwięcej środków finansowych w przeliczeniu na jednego beneficjenta otrzymali rolnicy z powiatów górowskiego i jeleniogórskiego. Ponad połowę płatności trafiło do I regionu funkcjonalnego intensywnego rolnictwa. Konsekwencją tego był fakt, iż środki pozyskane w ramach działania 311. przeznaczono głównie na usługi w gospodarstwach rolnych i w leśnictwie oraz usługi dla ludności. Takie same tendencje występowały w Polsce. W analizowanej populacji dofinansowanie było udzielane przede wszystkim na zakup maszyn, urządzeń i narzędzi (ponad 80% rolników). W strukturze wiekowej beneficjentów przeważały osoby od 30 do 49 lat, co wynikało m.in. z ich sytuacji życiowej oraz zainteresowania innowacyjnymi rozwiązaniami.

Literatura

- Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie dolnośląskim. Badanie struktury gospodarstw rolnych 2013.* 2014: Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław, 24-71.
- Czykier-Wierzba D. 2006: *Finansowanie z budżetu Unii Europejskiej polityki strukturalnej w Polsce w latach 2004-2006*, *Więś i Rolnictwo*, nr 4 (133), 9-27.
- Dinis A. 2006: *Marketing and innovation: useful tools for competitiveness in rural and peripheral areas*, *European Planning Studies*, 14, 9-22.
- Dorożyński T. 2012: *Znaczenie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej dla rynku pracy w Polsce*, *Wyzwania Gospodarki Globalnej*, *Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego*, nr 31, 729-743.
- Duczowska-Małysz K. 1998: *Rolnictwo – wieś – państwo*, PWN, Warszawa.
- Ilbery B., Maye D., Kneafsey M., Jenkins T., Walkley C. 2004: *Forecasting food supply chain developments in lagging rural regions: evidence from the UK*, *J. Rural Stud.*, 20, 331-344.
- Kowalewska M. D., Prokopiuk A. 2012: *Wykorzystanie środków w ramach osi 3 PROW w województwie podlaskim*, *Zesz. Nauk. SGGW, Polityki Europejskie Finanse i Marketing*, nr 8(57), 257.
- Krakowiak-Bal A. 2009: *Pozarolnicza działalność gospodarcza Polskich gospodarstwach rolniczych na tle gospodarstw z krajów UE*, *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*, nr 5/2009, *Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie*, 209-217.

- Kutkowska B. 2009: *Regionalne zróżnicowanie wykorzystania instrumentów wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich z uwzględnieniem ich zrównoważonego rozwoju*, Zesz. Nauk. SGGW, Polityki Europejskie Finanse i Marketing, nr 1(50), 33-34.
- Kutkowska B. 2010: *Wykorzystanie wsparcia finansowego w ramach WPR w powiatach i podregionach województwa dolnośląskiego*, [w:] *Wpływ instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej i innych polityk sektorowych skierowanych na obszary wiejskie i rolnictwo Dolnego Śląska*, Dokument wykonany w ramach realizacji „Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2010-2011”, współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach „Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013”, Wrocław, 33.
- Łobos-Kotowska D., Stańko M. 2015: *Dywersyfikacja działalności rolniczej jako instrument wspierania rozwoju gospodarstwa rodzinnego (na przykładzie agroturystyki)*, Projekt realizowany w ramach „Planu działania Sekretariatu Centralnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2015”, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytet Śląski, 1.
- Meert H., Van Huylenbroeck G., Vernimmen T., Bourgeois M., van Hecke E. 2005: *Farm household survival strategies and diversification on marginal farms*, J. Rural Stud., 21, 81-97.
- Musiał W. 2007: *Dezagraryzacja polskiej wsi – problemy ekonomiczne, ekologiczne i społeczne*, Wieś i Rolnictwo, nr 3, 29-44.
- Podstawy strategii zintegrowanego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce*, J. Wilkin (red.). 2003: Uniwersytet Warszawski, Warszawa, 83.
- Roszkowska-Mądra B. 2009: *Koncepcje rozwoju europejskiego rolnictwa i obszarów wiejskich*, Gospodarka Narodowa, nr 10, 83-102.
- Sikora J. 2012: *Wielofunkcyjność obszarów wiejskich w Polsce*, J. Agrib. Rural Devel., 2(24), 215-226.
- Sprawozdanie z działalności ARiMR za 2014 rok*. 2015: Departament Programowania i Sprawozdawczości, Warszawa, 36.
- Stachak S. 1997: *Wstęp do metodologii nauk ekonomicznych*, Książka i Wiedza, Warszawa, 152-153.
- Strategia rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego*. 2001: Studia nad Rozwojem Dolnego Śląska, z. 5(12), Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, 3-60.
- Woźniak M. 2008: *Dywersyfikacja szansą rozwoju indywidualnych gospodarstw rolnych w globalnej gospodarce*, Zesz. Nauk. SGGW, Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 67, 15-24.

Summary

The aim of the study was to assess support for agriculture and rural areas in the Lower Silesia region under the RDP 2007-2013. The paper analyzes the implementation of payments for actions Diversification into non-agricultural activities in individual counties of Lower Silesia, taking into account the directions purpose of financing used. The use amounts of support varied depending on local conditions and the state of agriculture. More than half of the payments went to the first functional region of intensive agriculture. The biggest beneficiaries turned out to be residents of the county of Wrocław and Legnica. Average per beneficiary farmers accounted for the largest amount of county Gorowski. The funds raised under the measure 311 were used mainly for services in farms and forestry as well as services to the public, including the purchase of machinery, equipment and tools.

Adres do korespondencji
dr inż. Izabela Kurtyka-Marcak, dr inż. Irena Kropsz-Wydra
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Instytut Nauk Ekonomicznych i Społecznych
Pl. Grunwaldzki 24, 50-363 Wrocław
tel. (71) 320 17 68
e-mail: kurtyka@tlen.pl, irena.kropsz-wydra@up.wroc.pl